

Afscheid of dood

- donderdag 17 januari 2013

Rik Torfs

Rik Torfs Geertje De Waegeneer

Euthanasie gaat niet over de dood, maar over het sterven, ook al is wie sterft wel degelijk dood. Over euthanasie wordt vaker gesproken dan vroeger. Maar de dood is een taboe. Alsof waardig sterven er niet toe leidt, maar ervoor behoedt.

Vroeger was het anders, stond sterven in functie van de dood. In de katholieke traditie was het de poort naar het hiernamaals. De overgang verliep niet zonder hinderpalen. Zonde, berouw en vergiffenis op het juiste ogenblik hadden eeuwigdurende gevolgen. Sterven in staat van doodzonde was geen goed idee. Je mocht een heel leven lang deugdzaam zijn geweest, stierf je tijdens je allereerste bordeelbezoek, dan openden zich de poorten van hel of vagevuur. Notoire vrijdenkers bekeerden zich op hun sterfbed. Je wist maar nooit. Stel dat er toch een hiernamaals was. De schaamte tegenover geestesgenoten verdween in de mildheid van de dood.

Vandaag heerst niet de dood, maar het sterven: de discussie over euthanasie, de manier van afscheidnemen. Het leven mag niet worden afgebroken, maar moet worden afgerond. Sterven is het sluiten van de cirkel. Voor onze tijdgenoten. Ook in de kerk.

In het verleden handelde de homilie over het eeuwige leven dat misschien niet bestond. Vandaag over de deugden van de overledene, vaak evenzeer een fictie. Eertijds gingen toespraken over de onzekere toekomst, nu over het geromantiseerde verleden, over de herinnering die duurt zolang een van ons tot herinneren in staat is. Maar nooit langer.

Wat maakt mij zo onrustig bij het aanhoren van redevoeringen over wie gestorven is? Niet wat wordt gezegd, maar wat wordt verzwegen. Het tekort. Het gebrek aan precisie. De

onmogelijkheid om het raadsel van een mens te ontsluiëren. Afscheidswaarden hengelen te vaak naar de goedkeuring van de overledene. Wie weet hoort hij het nog, de dood is vers.

Ook de vandaag ten gehore gebrachte muziek zoekt het verleden. Vroeger waren er gregoriaanse gezangen, waarin het leven verder stroomde. Zij gingen eindeloos door, ook als niemand er aandacht aan besteedde. Mij troostte altijd de gedachte dat meer doden hen hoorden dan levenden. De muziek weerklonk om ernaar te luisteren, maar was tegelijk een herinnering aan dat luisteren. Vandaag is het anders. Muziek bij het afscheid verwijst niet langer naar de doden die in de nevelen van de tijd zijn verdwenen, maar naar wie stierf en hem omringde. Naar onszelf.

In het midden van vorige zomer stierf volkomen onverwacht Guy, met wie ik de banken van de lagere school deelde. In de verzorgde gebedsdienst – priesters sterven uit of zijn in augustus met vakantie – hoorden we de liedjes die het leven van de overledene kleur hadden gegeven. De eerste slow. De wildste nacht. Het diepste verlangen. De onbereikbare liefde. Tijdens de offergang dwarrelden, toen het mijn beurt was om naar voren te gaan, de eerste woorden van *la nuit n'en finit plus* over mij heen. Petula Clark, die ooit de indruk gaf dat niet alleen de nacht, maar ook het leven eindeloos was. Op weg naar het altaar, passerend langs de zeventiende-eeuwse preekstoel, vol heimwee naar de overbelichte kleurenfoto's van mijn vervlogen jeugd, *le vide de tout ce temps passé, de tout ce temps gaché*, miste ik opeens heel helder en heel hevig de tijdloze gelijkmoedigheid van het *In paradisum* zoals het eeuwenlang klonk bij het verlaten van de kerk. Ten paradijze geleiden u de engelen, mogen de martelaren u bij uw komst begroeten. De uitvaart was geen terugblik, het afscheid niet het einde. De dood duurde verder.

Vandaag primeren het sterven en het afscheid. Zelden in de geschiedenis koesterden wij zoveel vrees voor de dood. Kerkhoven werden begraafplaatsen die van de dorpskernen naar afgelegen akkers verhuisden. Niemand blikt in het open graf. En bij een crematie wordt niet enkel het lichaam verbrand, maar ook de dood. Hem wordt geen rust gegund, geen stille hoop. Terwijl hij die vaak wist te brengen. Anders dan het sterven, anders dan het afscheid, dat ons zelfs in zijn meest banale gedaanten plotseling beklemmt. In een station bijvoorbeeld. Een vriendelijk handgebaar achter het raampje. Geruststellend: dit is geen afscheid. Dan komt de trein traag in beweging. De snelheid die geleidelijk toeneemt. Het geluid dat langzaam wegsterft nog vooraleer de trein uit beeld verdwijnt. Wat hij doet, onverbiddelijk.

Rik Torfs